

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

N°. 14

24. Aprilie.

1863.

Cuventarea

III. Sale D. Vice-presedinte gubernialu

L. Vasiliu Popp

la conferintiele nationale in 21 Aprile 1863. (Vedi si Gazet'a Nr. 28—29—30.)

Escelentiele Vóstre! Préonorata adunare! La ordinea dílei e cumpunerea unei adrese de multiamire contra Maiestatea Sa, inaltulu nostru Imperatu pentru prégratiós'a resolutiune din 28 Oct. 1862. Cá se se face adresa'a de multiamita s'a decisu inca de eri, inse pentru ponderositatea obieptului, cu care are a se face adres'a acést'a, s'au amanatu desbaterile pentru compunerea acelei'a pe astadi. —

Onorata adunarr! Singuru cuventulu adresa de multiamire ne spune, ca 'n aceea trebue se se cuprinda o multiamire, si nu altu ceva; o multiamire póte fi acumu in multe tipuri; e multiamire si in 2—3 cuvinte, inse o adresa cá a nóstra intr'unu obieptu asiá momentosu cugetu eu ca trebue se fia asiá imbracata, catu se corespunda pe deplinu actului de gratia imperatésca, care e cuprinsu in préinalt'a resolutiune. Escelenti'a Sa, P. Eppu Baronu de Siagun'a m'au usiuratu tare multu in deslegarea problemei, de care m'am apucatu, adica a 'ntrebarei, ca ce are de a intrá in acésta adresa, luandu Escelenti'a Sa de punctu de manecare insasi préinalt'a resolutiune; — nevoindu a mai repeti cele-ce a dísu Escelenti'a Sa, eu me alaturu la principiale, ce le-au desfasiuratu D. Episcopu. O singura abatere amu la punctulu din urma, carea inse a o desfasiurá mi reservezu la sfarsitul cuventarei mele. Cá punctu de manecare voiu se se ia nu numai préinalt'a resolutiune a Maiestatei Sale, ci pe lenga acést'a si resolutiunea din Februariu a. c. data de si nu chiaru dela Imperatulu, dar totusi dela unu organu, ce lucra in numele Im-

peratului, dela care a esitu concesiunea de a se tiené acestu congressu nationalu. Pasulu respectivu din acea resolutiune suna asiá“.

Maiestatea Sa cesaro-regésca s'au induratu a concede prin préinalt'a resolutiune din 17-lea ale curenteí, cá Esc. Ta si Esc. Sa Archiepiscopulu gr.-cat. din Blasiu, cá presiedintii conferintiei nationale romane tienute la a. 1861 in lun'a lui Ianuariu, se puteti conchiamá catu mai curendu in acelasi Orasiu 120—150 dintre individii mai insemnati ai natiunei romane din acestu Mare Principatu la o conferintia continuativa, unde acea resolutiune préinalta a Maiestatei Sale cesaro-regesei din 18 Oct. a anului trecut, prin carea placerea preindurata, ce au urmatu la descoperirile omagiale asternute din conferinti'a de mai nainte a acestei natiuni, serbatoresce se se publice, si se se tracteze despre o adresa de multiamire, ce va cuprinde credinti'a cea neclatita a natiunei romane din acestu Mare Principatu, si sentiementele ei armonice cu intentiunile préindurate ale Maiestatei Sale cesaro-regesci. —

Asia dara noi avemu se punemu in adres'a de multiamita acele simtiori, care le avemu contra legile fundamentali. Si care su aceste legi fundamentali? Diplom'a din 20 Oct. 1860. Ci trebue se mai fia inca un'a, cá se potemu díce legi, si nu lege fundamentala. A ceea este patent'a din 26 Febr. 1861. Trebue dar in aceeasi adresa se aratamu simtiementele nóstre, care le avemu contra ámendoua aceste legi fundamentali. Si care sunt acestea? Se vedemu! De stilo, care s'au observatu acumu de doi ani la tóte adunarile politice, ar' trebui cá si eu se 'ncepu a enumerá tóte suferintiele, ce le amu avutu noi pana acumu; dar de acésta problema nu me apucu, pentruca eu atunci asiá trebui se enumera suferintie nu de 10—12 ani, ci suferintie mai de atatia seculi; dar credu ca nici

nu este de lipsa că se le enumeră, pentruca eu eugetu, ca toti le sciti, si apoi e lucrū de prisosu de a istorisi lucruri de acelea, cari le sciu toti, si e paguba de tempu. Dar nu e nici de lipsa, pentru-ca acei'a, cari ni le au causatu noua, credu ca numai eunt in stare a ni le mai causă si continuă; — cei cari le-au suferitu, nu se voru usiurā prin aceea, ca le vomu mai audi odata aici. Nu voiu incepe dar cu enumerarea suferintieloru nici pentru aceea, ca eu nu-mi luai punctu de manecare dreptulu s'eu mai bine pe romania: nedireptulu istoricu, oi fapte, eveneminte, care inca sunt si ale nōstre, nu numai ale istoriei. Voiu incepe dela anulu 1848, anulu mantuirei romaniloru din Transilvani'a; anulu, in care romanii din Transilvani'a dupa suferintia de 400 ani au cetezatu antaiasi-data a-si redicā glasulu catra acea funtana de gratia, de unde speramu usiurare suferintieloru nōstre. In 15 Maiu 1848 au fostu acea adunare, la carea pōte toti, cati suntemu aici, amu luat u parte. Celu mai solenu actu la acea adunare au fostu depunerea unni juramentu nu numai inaintea I. Dumnedieu, care ne vedē ori unde ne ascundeamu, ci sub cerulu liberu pe asiā numitalu campulu libertatii in faci'a lumei intregi. Si ce amu juratu noi acolo? Amu juratu credintia neclatita catra inalt'a casa domnitōre austriaca, amu juratu, ca amiciloru ei vomu ū amici, eara inamiciloru ei inimici. Alu doilea actu alu acelei adunari au fostu, ca natiunea romana, (carea mai inainte inca esistā cā natiune romana, pentruca si in legile cele mai apasatōre ale romaniloru, in aprobate si compilate se afla scrisa cā natiune), — natiunea romana d'icu s'au declarat u pre sene de sine statatōre, independinta, de egal u indreptatita cu celelalte natiuni conlocuitōre. Ce au urmatu dupa acēst'a? In 11 Sept. 1848 s'au adunatu reprezentantii regimentulu I din Ardealu si au facutu o petitiune catra Maiestatea Sa augustulu nostru imperatu. In petitiunea aceea au cerutu ei intre altele: „Wir hoffen, dass Euer Majestät uns als ein treues Volk im Gesamtverbande Ihrer grossen Monarchie erhalten etc. — Wir bitten Euer Majestät uns nicht von der Einheit Ihrer Monarchie und Ihres Heeres auszuschliessen. — Wir bitten Euer Majestät uns an den Wohlthaten theilnehmen zu lassen, welche die Weisheit und Humanität Ihres österreichischen Ministeriums und des in Wien tagenden Reichstages allen Nationalitäten bereiten“¹⁾. Mai incolo totu in acea

petitiune se dice: „Es ist kein Romäne, der nicht sein Gut und Blut für Euer Majestät, für Ihre Gesamtmonarchie und für jede bedrückte und verletzte Nationalität des grossen Vaterlandes aufzuopfern bereit wäre“²⁾. Totu cam asiā au facutu si regimentulu II in 13—14 Sept. in Nasendu. (Strigari: Asiā e!) Vetu dice, ca acēst'a au facut'o numai o parte a natiunei; dar pueinu dupa acēst'a, adica in 16 ale aceleasi luni s'au adunatu o multime de romani inteligenti la Blasiu, cari in numele uatiunei romane au facutu o petitiune catra Maiestate, in carea urmatōrele se cuprindu: „Das romänische Volk, gestützt auf den Eid, welchen es am 15 Mai d. I. auf dem Freiheitsfelde geschworen, hält fest an seinen natürlichen und bürgerlichen Rechten, an den Beschlüssen der National-Versammlung und macht die von den zwei Romänen-Grenz-Regimentern gefassten Beschlüsse zu den seinigēn. Es proklamirt die kaiserlich österreichische Constitution, welche auch für Siebenbürgen ihre Rechte haben soll. Wir wollen aber weder unsere Nationalität aufgeben, noch dem österreichischen Kaiserhause untreu werden“³⁾. In 25 Dec. 1849 s'a tienutu aici in Sabiu o adunare sub presidiulu Escelentiei Domnului Episcopu Siagun'a. Acolo inca s'au facutu o petitiune, unde se afla subserisi cā secretari: Dunc'a, Baritiu, Orbonasiu, Hannia s. a. In acēsta petitiune sub pun-

cā pe unu poporu credintiosu, ne veti sustienē in legatur'a comuna a marei monarchie scl. Ne rogamu de Mai. Vōstra, cā numai dela unitatea monarchiei si a armatei V. se nu ne eschideti. Ne rogamu de M. V., cā se ne faceti partasi de benefacerile, ce intieptiunea si umanitatea ministeriului V. austriacu si a dietei ce se tiene in Viena pregatescu tuturoru nationalitatiloru.

NB. In „Tel. Rom.“ s'au substituitu altu citatu ne d'isu, in loculu acestora. R.

²⁾ Rom.: „Nu è neci unu romanu, care se nu fia gata a'si jertfi sangele si averea pentru Maiestatea Vōstra, pentru intrēga monarchia a Maiestatei Vōstre si pentru ver-care nationalitate apasata si vatamata a marei patrie.“

³⁾ Rom.: „Poporulu romanu radimatu pe juramentulu, care lau juratu in 15 Maiu a. e. pe campulu libertatiei, se tiene tare de drepturile sale naturale si civile, de decretarile adunarei nationale si promisce otaririle facute de celea 2 regimente romane de granitia de a le sale. Elu prochiama constitutiunea imperat. austriaca, care se'si aiba puterea si pentru Ardealu. Noi inse neci vremu se ne lapedamu nationalitatea, neci se fimu necredintiosi casei imperatesci austriace.“

¹⁾ Pe rom.: „Speramu, ca Mai. Vōstra pe noi,

ctolu 9 se afla: „Indem die Versammlung auf die Beschlüsse der zu Blasendorf im Mai und September d. I. abgehaltenen Versammlungen auch dormalen beharrt, protestirt Sie neuerdings gegen die Union Siebenbürgens mit Ungarn als gegen die Quelle aller Drangsale, die unser Vaterland betrafen; sie verlangt, dass dies Grossfürstenthum seine Unabhängigkeit behalte, dessen Grundgesetze aber sollen nach der neuen österreichischen Constitution, die auch die romänische Nation angenommen hat, umgeändert werden“⁴⁾

Acestea s'au intemlatu in 1848. Din an. 1849 numai nnu casu vréu se aducu inainte; s'au facutu adica catra Mai. Sa o petitione in 25 Febr., unde asemenea e subscrisu Escel. Sa D. Episcopu Siagun'a, apoi Popasu, Macedonfi si altii. Ce au urmatu dupa tóte aceste doriri si petitiuni? Aceea, ca doririle natiunei romane nu s'au implinitu; nu s'au implinitu aceea, ce áu asceptatu romanii, pre cei buni i-au ajunsu asemenea sórte cá pre cei rei; scimn adica toti, ca in locu de constitutiune au intratu o sisema asiá numita absolutistica, carea noi n'am dorit'o. . . .

D. Pres. Siagun'a. Si n'amu meritato.

D. VPres. Popu. . . si cum ne-am odichnitu noi facia cu acestu sistemu neasceptatu? Ne-am odichnitu, p. on. adunare! nu numai ca nu am facutu nici o resistintia in contr'a lui, ci inca am conlucratu la sustinerea lui, si trebuie se marturisescu, ca si eu am fostu o parte mica, care l'am sprignitu. Si óre din ce cauza? De a buna séma nu pentru aceea, ca noi intr'o nópte ni am fi schimbatu dorintiele, ci singuru numai din acea cauza, ca romanii, cá pururea credintiosi imperatului, s'au incredintu in grati'a acestui'a; au fostu convinsi, ca precumu parintele nu póte voi reulu filoru sei, asiá si imperatulu nu póte se vrea reulu si pagub'a subditiloru sei, asceptandu schimbarea si acestui sistemu numai dela grati'a, dela préinalt'a ingrigire a prébunului Domnitoru, care díce in manifestulu seu din 20. Oct. 1860.

„Als ich den Thron Meiner Ahnen bestieg, war

⁴⁾ Rom.: „Remanendu adunarea si acumu constanta pe lenga otaririle adunariloru din Blasiu, tienne in Maiu si Septemvre a. c., protestédia de non in contr'a uniunei Ardealului cu Ungari'a cá in contra isvorului tuturoru miserieloru, care au cercatu patri'a nóstra; ea cere, cá marele acestu principatu se'si tiena neependinti'a, ear' legile lui fundamentale, dupa nou'a constitutiune austriaca, care au primit'o si natiunea romana, se se strafirmeze.

die Monarchie gewaltsamen Erschütterungen preisgegeben.

Nach einem Meinen landesväterlichen Gefühlen tiefschmerzlichen Kampfe trat in Meinen Ländern, wie fast überall in den gewaltsam erschütterten Gebieten des europäischen Festlandes vor Allem das Bedürfniss einer strengeren Concentrirung der Regierungsgewalt ein. Das öffentliche Wohl und die Sicherheit der Mehrzahl der ruhigen Bewohner der Monarchie erheisten dieselbe, — die aufgeregten Leidenschaften und die schmerzlichen Erinnerungen der jüngsten Vergangenheit machten eine freie Bewegung der noch vor Kurzem feindlich kämpfenden Elemente unmöglich“⁵⁾.

Ce cuvinte sante si adeverate! alu caroru adeveru credu ca nu este nimenea intre noi se-lu aduca la indoiela. Óre ce s'aru fi intemlatu, déca dupa debelarea revolutiunei s'aru fi restituitu numai decatu constitutiunea de mai nainte? Revolutiunea ar' fi inceputu earasi din nou, intr'unu gradu si mesura póte inca mai mare, de si nu in contr'a regimului, dara intre popóre si popóre; ca-ci scimu prébine, in ce esacerbare steteau natiunile conlocuitóre catra olalta. Maiestatea Sa in inalt'a Sa gratia si intieptiune cugetandu, ca au venitu tempulu, unde s'au asediatu spiritele, s'au aflatu miscatu (O voce: cu durere!) si au aflatu cu cale a introduce earasi o nóua constitutiune prin emiterea diplomei din 20 Octobre.

Escelenti'a Sa Dlu Episcopu a adusu inainte tóte punctele, ce se contienu in aceea diploma, pentru aceea nu voiu se mai ostenescu onorabil'a adunare cu reproducerea loru, numai aceea vreau se amentescu, cum-cá in punctulu alu doilea stà apriatu, cá unele afaceri se voru pertractá in senatulu imperialu, intru unu „Reichsrath“. Acésta diploma au primit'o mai tóte popórale cu cea mai mare multiamita, inse

⁵⁾ Rom.: „Candu am ocupatu Eu tronulu strabuniloru mei, Monarchia fusese data in prad'a unorur scaturatori cumplite. Dupa o lupta pentru simtirile mele de parinte alu patriei fórté durerósa a urmatu, cá mai peste totu in tierille contienutului European cutrierate prin fortia, mai nainte de tóte trebuinti'a unei concentrari mai strinse a potestatai gubernamentale. Prosperitatea publica si securitatea majoritatii locuitoriloru paciniti ai monarchiei cerea acésta, — pasiunile involburate si suvenirele dureróse ale celui mai de aprópe trecutu facusara, cá o miscare libera a elementelor, care cu pucinu mai nainte se luptasera dusmanesce, se fia preste putintia.“

cugeto, neci că avem lipsa se ne uitam la alte națiuni, ci numai la națiunea noastră, care înca o a primito cu mare bucuria și mulțiamită, după cum se vede acest'a din petitiunea romanilor din 10 Dec. 1860 în numele națiunii substernută Maiestatei Sale: „Si Maiestatea tocma, pentrucă romanii credu asia tare în sentiulu de dreptate celu neclatitu și în sublimulu scopu alu Maiestatei Vóstre, precatu de profundu sunt ei convinși despre bunulu și vechniculu loru dreptu și de nedisputaverulu meritu pentru tronul și patria, aceiasi romani au cea mai deplina credință catra diplom'a din 20 Oct. a. c. și tocma pentru acest'a publicarea aceleia abia au potutu produce la vre-o alta națiune o bucuria mai mare și unu simțiu mai profundu de mulțiamită, precumu la cea romana, carea totudeun'a fusese fôrte vitregu tractata, și tocma pentru acest'a, condusi de acestu simțiu generalu respicatu preste totu în audiulu lumei, cumu și de indemnulu animei nóstre, voindu a coresponde și la acceptarile opiniunii publice, noi ne apropiam plini de respectu și cu cea mai profunda umilintia catra gloriosulu tronul alu Maiestatei Vóstre c. r. apostolice, pentru că în numele credințiosei națiuni romane se ne depunem tributulu celui mai caldurosu simțimentu de dreptate și lealitate pentru bogat'a impartasire de gratia și dreptate facuta prin agustulu actu de Maiestate din 20 Oct., și se ne rogamu în genunchi că Maiestatea Vóstra se ve îndurati a luá în gratiósa cunoscintia bucuri'a cea fericitoria a credințiosei națiuni romane din Transilvani'a.“

Mie nu mi e cunoscutu, déca vre-unu romanu nu ar' consimti cu acestea.

Dupa diplom'a acest'a au urmatu patent'a din 26 Febr. 1861. — Acest'a au speriatu și ingrigitu pre multi. Póte că cugetatu, că au acest'a este unu lucru nou, o schimbare seau plane revocare a diplomei. Pre mene inse nu m'au speriatu, pentrucă eu în patent'a n'am aflatu neci schimbarea neci revocarea diplomei. Patent'a nu este alta decatu numai o modalitate de realizare, de ducere în deplinire a diplomei, nu potu dara pricepe, cum aceia, cari s'au mulțiamitu cu diplom'a, nu potu fi mulțiamiti cu patent'a, prin care inse neci una Jota nu s'a lasatu din drepturile, ce ni s'au datu prin diploma. Eu altmintrea nu potu se-mi esplicu nemulțumirea unor'a cu patent'a, decatu prin aceea, că densii nu o au cetitu și nu o au combinatu cum se cade. Numai fipsarea numerului membriloru senatulu imperiale e ceva lucru nou, inse

acest'a au trebuitu se se faca, déca au fostu a se pune în lucrare diplom'a.

Noi romanii, ba noi transilvanenii, ce se tiene de fipsarea numerului membriloru, cari au se tramite din Transilvani'a la senatulu imperiale avemu mai pucina cauza de a fi nemulțumiti, pentruca în privinți'a acest'a dora neci o provincia nu e a proportiune asia bine reprezentata că Transilvani'a. Asia dara noi cari cu bucuria am salutatu diplom'a nu avemu a ne spariá neci de patent'a din 20 Febr. 1861.

Acéstea sunt, acéstea trebuie se fia simțimentele și parerile romaniloru în privinți'a legiloru fundamentali ale diplomei din Octobre și ale patentei din Februaru. Acestea dara trebuie se le și depunem în adresa, dara nu voim se fimu ne-credințiosi politicei nóstre de pana acuma, dela carea, precumu nemeritu observá Esc. Sa Eppo Bar. Siagun'a noi neci odata nu trebuie se ne abatemu. Cumca întru adeveru romanii aceste simțiuuri le nutrescu astadi, trebuie se credu după cele pretramise, dara cumca națiunea romana întru adeveru e petrunsa de aceste simțimente, nu potu se sciú, pentrucă romanii în privinți'a acest'a nicaiuri nu s'au dechiaratu, neci chiaru gazetele nóstre, cari de altu-méntrea după natur'a loru bucurosu vorbescu din spovedania, — adeva publica lucruri, — cari nu ar' fi a se publicá, pentru care retienere le e datoria cu recunoscintia, pentruca adeva n'au preocupatu dechiaratiunei națiunii întregi*).

*) Rem acu —; inse Redactiunea Gazetei nece ca fú provocata de cineva a publicá vreo opinie cu atatu mai pucinu vreuna contraria în caus'a acest'a; apoi óre n'ar' fi fostu și lucru desiantiatu, candu noi, cari ne luptaramu totu numai pentru punerea în viéti'a practica a perfecteii egalei îndreptatiri espresse în legile fundamentali de statu, cari o diseram de repetite ori, că numai strins'a legalitate de acumu și iubirea de dreptate a suveranulu ne póte ajuta, candu noi, dîcu, amu fi facutu din legile fundamentale ale imperiulu o cestiune deschisa pentru polemica diurnalistica? ! pe candu în fapta ne tieneam cu totii cu mani cu pîcióre de ele, cautandune în ele aparare în contra mesteritoriloru — după calapodulu dreptulu istoricu. Dar' apoi déca legea e odata sanctionata de capulu statulu neci ca mai încape vreo dechiarare pentru seu în contra ei, neci din partea diurnalisticei. — Deci n'am facutu, decatu ceea ce din respectu și omagiu catra imperatoriulu și binele națiunii eramu obligati a face pe bazea politicei nóstre traditionale.

Vomu fi unii, cari voru dice, că eu privescu lucrulu numai din o parte si nu am cumpanitu, neci luatu in socotéla argumentele, ce potu avé locu in contra celoru premise.

Dicu unii că in politica nu e consecuentia, si asia in politica ar' avé omulu se-'si schimbe simtiementele după impregiurari, prin urmare nu ar' fi necesariu de a avé astadi totu aceea politica, care o am avutu in 1848—49, dar' eu nu me potu alaturá lunga astfelu de ómeni. — Eu prea onorata adunere! vreau se fiu si in politica precumu in tóte lucrurile mele consecuentu, consecuenti'a nu e alta de catu caracterulu (solidu), precumu e in casulu de facia. —

Dar' en se vedemu acelea argumente ori obiectiuni contra dechiaratiunei nóstre pentru diploma si patenta! Eu Domniloru! am audftu insu-mi (in afara R. T.) obiectiuni in contra diplomei, patentei si a rescriptului. Unii dfeu, că noi suntemu necompetenti, că se ne dechiaramu in privinti'a patentei, inse de competentia si necompetentia numai acolo póte fi verb'a, unde e de a se hotari de a se decide ceva. Unde inse e verb'a de ati esprimá convingerile, credinti'a si dorinti'a, acolo vorba de competintia nu e. (Bravo!) Cine póte se ne opréscá pre noi, că se nu avemu pareri si dorintie, si cá se nu le exprimemu acelea? Déca nu vomu fi noi competenti a esprimá simtiementele romaniloru, apoiu nu sciu cine ar' poté fi. Se dice de catra altii că noi nu suntemu natiune, prin urmare neci nu ne potemu dechiará cá natiune. Prea onorata adunare! Neci inse-si legile cele asupritórie si despotice de romani nu ne au denegatu natiunalitatea. Urme destule sunt despre acesta in aprobate si compilate, de si, dorere! numai in acelu intielesu, că suntemu straini in patri'a nóstra si ca suntemu numai suferiti in tiéra; noi se dícemu dara că nu suntemu, acuma natiune candu Maiestatea Sa prin p. n. diploma din 20 Oct. — da — egalitatea direptului tuturoru natiunalitatiloru!! Suntemu natiune, — nu natiune tolerata in tiéra, ci natiune cá celelalte natiuni colocuitórie ecualu indreptatita pe temeulu prochiamatiunei nóstre din 15 Maiu 1848 si a p. n. legi fundamentali. Acést'a ne trebuie, — noi suntemu chiamati aci cá representanti ai natiunei pe temeulu ordinatiunei mai in alte, trebuie dara, cá esiste natiunea, pre care noi acumu odata avemu de a representá, fienduca noi lege nu avemu, cumu ar' trebui se fia representata natiunea.

Déca noi parte pentruca nu suntemu competenti,

parte pentruca nu suntemu natiune, vomu lasá se vorbesca si se faca altii ce voru vré ei, atunci aducneom amente de unu proverbu desi camu triviale dar bine nemeritu: „Cine mananca cu lingur'a altuia nu se saturá“ dfeu, ca dieu nu sciu, unde vomu esi. Lasa se vorbésca si se faca altii, noi se totu tacemu! Au trecutu 400 de, ani de candu romanii cá átari nu si-au redicatu glasulu in caus'a tierei, se tacemu si acumu, că nu suntemu competenti nu suntemu natiune? Va fi mai bine óre déca respingundu intentiunile Maiestatei Sale si asia ne potendu prende radecina constitutionalismulu concesu din plenitudinea poterii Maiestatei Sale, se ne pomenimu eara cu absolutismulu?

Altii ér' voru dice, că stricamu bun'a intielegere cu sororile natiunalitati. Mi ar' paré fórte reu, dara neci nu credu că prin acesta esprimetiune s'ar strică bun'a intielegere intre natiuni. Acésta nu e cauza destula spre a strică bun'a intielegere intre noi. De altu mentrea eu cugetu, ca neci nu suntemu datori cu atata atentiune catra natiunile colocuitórie, ca-ce ele inca nu ne intréba, că suntemu noi multiamiti cu ceea ce vreau ele, seau nu suntemu multiamiti. (Bravo!) Aduceti-ve a mente numai de 1848! au nu ne am rogatu noi atunci destulu cu filerile in mana, că natiunile colocuitórie o intrebare asia momentósa, enmu erá a uniunei Ardealului cu Ungari'a, se nu o decida fara de noi? si ce au facutu? Ne au ascultat? Responsulu remanu datoriu, că scie pre bine p. o. adunare ce au urmatu. Au nu scia astadi totu sufletulu neromanu, ca nóua nu ne trebuie legile din 1791 si 1848, că nu vremu se scimu de uniune? si totusi au nu tóte comitetele jurisdictiuniloru magiare totu acestea le au petitionatu dela Maiestatea Sa, si totusi avemu pace la olalta. — Altii éراسi dfeu, că ne vindemu autonomi'a tierei, ne vindemu si parasimu tiér'a. Eu cugetu că a vende si a parasi poti numai aceea ce aibi (Bravo! Bravo!) ce nu aibi nu poti neci vende neci parasi. Ce autonomia avemu noi astadi? De buna séma nu autonomia dinainte de 1848, asia precumu a fostu, pentruca asia pentru noi nu esista autonomia. Autonomi'a nóstra astadi e basata pe diploma, carea in § 3 dice urmatórele: „Alle anderen Gegenstände der Gesetzgebung, welche in den vorhergehenden Punkten nicht enthalten sind, werden in und mit den betreffenden Landtagen, und zwar in den zur ungarischen Krone gehörigen Königreichen und Ländern im Sinne ihrer früheren Verfassungen,

in Unseren übrigen Königreichen, Ländern aber im Sinne und in Gemässheit ihrer Landesordnungen verfassungsmässig erledigt werden“. Asia dara din autonomi'a acest'a, pe care ne radiamam noi, sunt eschise acelea ce se dău în § 2, prin urmare dara cu efeptuarea patentei din Februariu din autonomi'a, carea intru adeveru o avem, nu ni se iea nemica, — ér' tierile se vendea sub principii nationali, nu acum, candu urmam la chiamarea Domnitorului. Póte că alte natiuni sunt in stare de a dăce, că loru nu le trebue autonomi'a din diploma, ci autonomi'a cea dinainte de 1848, care voru a si-o recastigá, noi nu o potemu dăce acésta, ci noi parerea nóstra o amu dăsu in petitiunea nóstra din 10 Dec. 1860.

Din cate s'au dăsu pana aci, se vede ce simtiuri póte si trebue se aiba romanii Transilvaneni facia cu legile fundamentali — diplom'a si patent'a. Acestea simtiemente sunt a se esprimá in adresa, a carei componerc e astadi la ordinea dălei (aplause).

Adresa de multiamita catra inaltulu nostru Imperatu, simtiuri de bucuria si de multiamita sunt acelea in privinti'a carora credu ca nu voiu gresí dăca le voiu formulá mai respicatu. Dupa cumu si Escel. Sa D. Eppu a propusu, in adresa ar fi a se exprime 1) multiamita pentru resolutiunea prea inalta, cu espresiunea de credintia, loialitate si alipire catra preainaltulu Imperatu, tronu si casa domnitoria, 2) ca natiunea romana din Transilvani'a e pururea credintiosa, leale si alipita catra legile fundamentale, diplom'a din 20. Oct. 1860 si patent'a din 16 Februariu 1861, si doresce că intro dieta transilvana, carea preainaltu acelasi se se indure a o conchiemá catu mai curendu, pe o basa, care ase fia amesurata positionei natiunii romane in Transilvani'a, cu privire la celealte nationalitati, factorii cei mai drepti, — adeca a portarei greutatilor publice, a posesiunei si a darei —; cá adeca intr'o dieta asiá compusa se ni-se dea ocaziune, cá pe cale legala cu efeptu si potere de dreptu se fimu in stare a ajutá si spriginí, cá intentiunile inaltului nostru Imperatu din diploma si pántenta se se duca in deplinire. (Fórté bine! Se traiésca!). Ce se tienede punctulu din urma alu p. n. resolutiuni, care tractéza cu deosebire despre respectarea limbei nóstre, si cu acést'a me invoiescu cu D. Eppu, ca acésta parte a resolutiunei p. n. inca e prea gratiosa si multiamitoria! dar atat'a nu potu se nu reflectezu, ca, dupa cumu amu esperiatu, natiunea romana nu e multiamita cu ducerea in deplinire a a-

celei resolutiuni — (Bravo! Asiá e! —) totusi inse cugetu, ca multiamirea nóstra are se se intinda si preste acestu punctu alu inaltei resolutiuni, fiinduca nemultiamirea: ca nu se implinesce prin organele regimenui ordinationea pré'nalta, cade insesi pe aceste organe si are a se vindecá pe calea s'a, ce inse nu-se tiene de adres'a de multiamire! Prin urmard acea impregiurare nici nu se póte aminti in adres'a de multiamita catra Imperatulu, ci credu, ca avem alta cale de a ajunge acést'a. — Acestea sunt, prea onorata adunare“ simtiemintele mele; ba cugetu ca nu numai ale mele, ci ale mai multor'a; nu cutezu inse a dăce ca ale intregi natiuni, pentru ca aici de facia sunt inca 150 de romani chiamati anume spre aceea, cá se descopere acele simtieminte ale natiunei romane transilvane! — (Bravo, Se traiésca! Se traiésca!!!)

A d r e s ' a

comitetului representativu din districtulu Naseudului la resolutiunea imperatésca din 24 si 26 Febr. 1863.

Scrisa tóta in limb'a romana.

Sacratissima c. r. si apostolica Maiestate, nóue Pré-Induratu Domnitoriu!

Prin gratios'a ordinatione a Escelsului regiu transilvanu de dto. Clusiu in 10 Martie 1863 Nr. 8358 s'a impartasitu umilitu subscrisului comitetu representativu alu districtulu Naseudu pré inalt'a decisiunei a Maiestatei Vóstre c. r. apostolice din 24 Febr. a. c. prin care Vati induratu pré gratiosu a demandá cá préumilitu subscrisului comitetu representativu se ise descopere préinalt'a si adeverat'a indestulire a Maiestatei Vóstre pentru préumilit'a nóstra multiamita cu privire la préinalt'a diploma imperatésca din 20 Oct. 1860 si la instructiunea despre organizarea provisorie a municipieloru transilvane sanctionata cu préinalt'a decisiune din 12 Dec. 1861 si cumca Maiestatea Vóstre c. r. totu una data Vati induratu pré gratiosu a solicitá pregatirile pentru catu mai curund'a convocare a dietei transilvane, precumu si ca Maiestatea Vóstra c. r. si apostolica Vati induratu prégratiosu a descoperi préinalt'a recunoscintia pentru portarea nóstra loiala si corespunditoare intentiuniloru Maiestatei Vóstre c. r. apostolice cintitoare la fericirea patriei, despre care préinalt'a recunoscintia umilitu subscrisulu comitetu representativu in urm'a gratiosei ordinationi regesci din 26.

Febr. a. c. emanate sub Nr. 957, se si incunoscintia, prin susu atinsa gratiósa ordinatiune guberniale, care din 20. Oct. 1860 incóce, de candu Vati induratu Maiestatea Vóstra c. r. apostolica a enuciá de pe inaltulu tronu egalitatea si libertatea tuturoru popóre-lorn marétiiei Monarchie Austriace, si prin urmare si a celoru de sub coron'a Ungariei, — intre cari su numera si totdeauna credintiós'a natinne romana de care se tiene si poporul acestui districtu, — fú prim'a ordinatiune dela locurile mai inalte scrisa in limb'a romana, care este limb'a materne a intregului poporu reprezentatu prin umilitu subscrisulu comitetu si cea oficiósa a acestui districtu.

Sacratissima c. r. si apostolica Maiestate!

Umilitu subscrisulu comitetu representativu in numele poporului acestui districtu prin acesta de nou cutéze a aterne la piciórele Maiestatei Vóstre cea mai adunca, si préumilita multiemita pentru adeverat'a indestulire si préinalt'a recunoscintia, carea Vati induratu Maiestatea Vóstre a o enuncia depe tronu la pasii si portarea umilitu subscrisiloru, declarandu totu un'a data acestu comitetu serbatoresce in antea lumei si a Maiestatei Vóstre c. r. apostolice, ca de óre-ce poporul acestui districtu este tare convinsu, ca natiunea romana numai spriginita de inaltulu tronu alu Maiestatei Vóstre vá ajunge la locul acela care i compete dinsei dupa factorii cei posedate, intre ceelea lalte sorori natiuni regnicolare ale Transilvaniei, — fiindu ca totu favorulu catu la simtítu pana acuma natiunea romana numai prin espres'a demandare a Maiestatei Vóstre si a préfericítiloru antecesori ai Maiestatei Vóstre, a potutu strabate la credintiós'a natiune romana; — asia umilitu subscrisulu comitetu, — sperandu ca Maiestatea Vóstra ve Vetu indurá parintiesce a ingriji, cá, spre a se poté realizá principale enunciate in préinalt'a diploma imperatéseca din 20 Oct. 1860, si credintiós'a natiune romana la fitórea dieta transilvana facia cu celelalte nationalitati din patria dupa factorii sei va fi egalu reprezentata, declara dicemu serbatoresce, ca este cu totulu determinatu, a conlucrá din tóte poterile in consonantia cu préinaltele decisiuni provisorie de pana acumu ale Maiestatei Vóstre, cá asia préchára nóstra patria catu mai curundu se póta veni constitutionalmente in starea cea normala, candu fia-care nationalitate a patriei prin urmare si natiunea romana se si véda drepturile sale nationale in tóta privinti'a asigurate. —

Umilitu subscrisulu comitetu representativu inse totu una data 's tine de cea mai sant'a datorita a aduce la préinalta cunoscintia a Maiestatei Vóstre si aceea, ca susu atinsa gratiósa ordinatiune a Escelsu-lui regiu guberniu din 10 Martie 1863 Nr. 8358 indreptata catra universitatea acestui districtu, fiindu scrisa in limb'a romana carea e limb'a intregiei universitati, si a intregului poporu a acestui districtu, si fiindu prin acésta implinita una din dorintiele principale ale nóstre si ale intregiei natiuni romane, intru atata a surprinsu anim'a si spiritulu fia-caruia dintre noi, si prin urmare a intregulu poporul a acestui districtu, catu de óre-ce acestu poporu tare crede si este convinsu, ca scésta ordinatiune au urmatu in limb'a romana numai in urm'a espresiei demandari si vointie a Maiestatei Vóstre: prin acésta s'au duplicatu legaturile acele, cari au legatu totudeaun'a si léga si in presentu animele poporului acestui districtu de inaltulu tronu alu Maiestatei Vóstre, si credintia aceea neclatita care a dovedito poporul reprezentatu prin noi in unu seculu intregu cá granitieri, prin acésta dispusetiune a Maiestatei Vóstre a capatatu poteri nóne si nefrangibile, pe care Maiestatea Vóstra in totu casulu ve rogamu a conta cu siguritate. — Cá se potemu inse procede si mai incolo pe acésta cale, totu una data cademu in antea tronului si la piciórele Maiestatei Vóstre cu aceea préumilita rogaminte de supusi credintiosi, ca Maiestatea Vóstra c. r. si apostolica se ve indurati prégratiosu a demanda cá si pana la fitórea dieta transilvana atatu escelsulu regiu guberniu, catu si inclit'a tabula regia, si c. r. directiune finantiaria de tíera, precumu si tóte celea lalte dicasterii provintiale in tóte ordinatiunile si scrierile sale indreptate catra universitatea, oficiolatu si judecatori'a acestui districtu si a celoru-lalte iurisdictioni locuite in maioritate de romani, se indebuintieze limb'a romana, in tocma precumu Vati induratu Maiestatea Vóstre a demandá prin prégratiós'a ordinatiune din 26 Febr. a. c. emanata sub Nr. 957, (?) fiindu acesta celu mai puterni-u mediuocu de a corborá credinti'a natiunei romane.

In urma cutéza préumilitu subscrisulu comitetu representativu a aduce la préinalt'a cunoscintia a Maiestatei Vóstre c. r. apostolice si aceea scire intristatória pentru districtulu nostru latita pe calea jurnalistieca, ca adeca in proiectulu despre tienend'a dieta transilvana asternutu Maiestatei Vóstre spre aprobare, districtulu Naseudului ar' fi uniculu intre tóte

jurisdicțiunile mai mari din Ardealu, care la fătoria dieta e propusă de a fi reprezentată numai prin doi deputați, și unde nici unul dintre opidele cari le posedă nu ar fi designat de atare, care se și aiba deputatul sen în dieta, prin care fapta poporul acestui districtu s'ar vedea cu totul desprețuit, și districtul repus altoru jurisdicțiuni; pentru acea dăra în numele poporului acelui credinciosu din seculi, pre care 'lu reprezentăm, de nou cadem la picioarele Maiestății Văstre cu acea prăumilită rogare, ca se Ve îndurați prăgratiosu și parintiesce cu ocașiunea aprobării ordinațiunilor pentru conchiamarea dietei a dispune, ca unora dintre opidele districtului acestuia cari ar fi Naseudu, Rodn'a, Borgo Prundulu, Monorulu și Santu Georgiu, se li se de dreptulu de asi alege și tramite cate unu deputatu la fiind'a dieta transilvana.

Deci sperandu ca Maiestatea Văstră c. r. apostolica ve Vetii îndura a primi manifestările noastre de credință și ale întregului popor din districtul Naseudului cu parintiesca bunăvoință, și sperandu ca cererile noastre, cari cuprind în sine numai dreptatea, voru potea strabate la prăinaltulu tronului, și acolo voru ave audiu, — pe lenga cea mai adunca supunere suntemu totu deun'a.

Ai Maiestății Văstre c. r. Apostolice

cei mai credinciosi supusi

comitetulu reprezentativu alu districtului Naseudu.

Naseudu, 23. Martie 1863 scl.

Cultur'a fenatiloru

și venitululu loru celu mai mare.

(Urmare.)

II. Despre scurgere s'eu desăpare.

Trebuinti'a și folosulu uscării s'eu a desăparei fenatiloru umede.

Lichidulu țiene pământulu totu rece, prin care se pierdu plantele celea bune pentru nutrire, mă și atunci candu se semena acestea mai adese-ori nu potu resari, fiendu locul loru cuprinsu prin musciu,

care se latiesce că bureții pre pământulu fenatiloru, dinsulu — musciu — este nemulțimitoriu și face mare nacasu pentru economu elu se latiesce și aduce numai perirea în vegetatiunea erbelor folositorie (plante din famili'a graminelor — erbelor) și numai ici și colea potea strabate pipirigulu nodosu și trestia (Simson), care plante inca sunt nemulțimitorie.

Pre scurtu, cu catu e apă folositoria în starea gurgătoră, precumu vom audi în capulu alu 2-lea, care tracteaza despre inundare, — pre atatu de stricatoria este poterea ei, deca e lichida și putreda.

Dins'a nimicesce în asta stare nunumai vegetatiunea plantelor folositorie, ci periclitaza prin așborulu nesănetosu și animalele, strica clim'a locale, este ans'a s'eu vin'a friguriloru dese ce se ivescu în ținuturi diose.

Tote aceste giurstarti triste pentru agricolulu și economulu statulu se înșchimba și se micșioraza tare, îndata ce seau îngrigitu de scurgerea și departarea apei lichide, și deca pământulu — f'a acest'a unu fenatiu s'eu agru — s'a uscatu cumu se cade.

Afara de aceea că pământulu desăpatu se potea în fiasice-care tempu alu anulu calcă, mai cu s'ema înse pre tempulu lucrăriloru celoru mai de lipsa primăver'n și toamnă; se potea lucra perfectu, se desăcresce și se face aptu pentru producerea de plante mai folositorie. Pământulu care mai înainte fusese rece și umedu, se face prin uscare mai caldu și productiv; materialele gunoitorie nu se înneca, ci se desființaza cumu se cuvene; musciu, catu și plantele din familiile rele pentru nutrire se pierdu; colții erbelor bune sunt mai des și fini, venitul fenatiloru e mai manosu decatu mai înainte, atatu în privinți'a cuantității (multimei) catu și a bunătății —

Despre acestea ne convingu și ne dau dovedi în fapta nenumeratele esemple, din acelea locuri, cari se desăpara pana acum'a; ne încredințaza esperințele vechi și noue, întarescu s'eu documenteaza tote încercările facute la cultivarea agriloru și fenatiloru.

Pe care modu s'ar potea întreprinde o desăpare deplină și cumu s'ar face acest'a mai iusioru se ne f'a înainte de tote obiectulu, despre care ne voru înștrua următoriele observațiuni.